

Justis- og beredskapsdepartementet

Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref: 2022/50964-3

Arkivkode: 008

Dato: 26.04.2022

Høringsuttalelse - Endringer i domstolstruktur

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet viser til høringsbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 26. januar 2022, hvor det bes om innspill til forslag om endringer i domstolstruktur.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet støtter ikke forslaget om helt eller delvis å gjeninnføre strukturen for domstolene slik den var før domstolsreformen av 2021.

Fagmiljø og kompetanse

Etter Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3 skal barnets beste være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Bestemmelsen er vidtgående og omfatter alle beslutninger, faktiske handlinger og ulike tiltak og prosesser som direkte eller indirekte berører barn. For å vurdere hva som er barnets beste er det nødvendig å kartlegge hvilke konsekvenser den aktuelle beslutningen, handlingen eller tiltaket kan få for barn. Vi mener at hensynet også må være retningsgivende når spørsmålet om endringer i domstolstruktur nå skal behandles, og at det må kartlegges og vurderes hvilke konsekvenser foreslåtte endringer vil ha for barns rettigheter.

Barnesaker (foreldretvister etter barneloven og saker om tvang etter barnevernloven) utgjør en stor andel av sakene som tingrettene hvert år behandler. I tillegg behandler tingrettene straffesaker der barn under 18 år er involvert.

Dette er saker som krever at avgjørelsesorganet har spesialisert kompetanse både i form av gode juridiske ferdigheter og kunnskap om barn, barns utvikling, barns psykiske helse, voksnes (foreldres) psykiske helse, og om mennesker i krise.

For å sikre at rettsikkerheten til barna og familiene ivaretas ved behandling av slike saker, er det nødvendig at tingrettene har slik spesialisert fagkompetanse, og at fagmiljøene er tilstrekkelige store og robuste til å kunne opprettholde og utvikle fagkompetansen. Dagens domstolstruktur tilrettelegger for dette.

Som høringsnotatet viser til har vi den senere tid sett viktigheten av å sikre god kompetanse i domstolene, gjennom avgjørelsene fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) hvor det er konstatert brudd på menneskerettigheter ved behandling av saker etter barnevernloven.

En gjeninnføring av tidligere domstolstruktur hvor dagens rettskretser (tingretter) splittes opp i flere rettskretser av mindre størrelse, vil innebære færre beslutningstakere og dermed svekkede fagmiljøer i flere rettskretser. Vi mener at den spesialiserte fagkompetansen som dagens domstolstruktur ivaretar, vanskelig vil kunne opprettholdes og utvikles ved en hel eller delvis reversering. Endringen vil slik vi vurderer det bidra til å svekke rettsikkerheten for barn og unge i Norge.

Effektivitet og fleksibilitet

Høringsnotatet viser til viktigheten av å iverksette tiltak ved gjeninnføring av tidligere domstolstruktur for å sikre effektivitet, fleksibilitet og kompetansedeling mellom domstolene, tilrettelegge for bedre samarbeid mellom domstolene og redusere sårbarheten i mindre domstoler.

Regjeringens forslag om å tilføre midler for å ansette flere tingrettsdommere ved mindre tingretter vil kunne gi redusert bruk av dommerfullmektiger, og en mulig effektivitetsgevinst. Forslaget løser ikke utfordringer med fleksibilitet i ressursutnyttelsen mellom ulike tingretter. Det gir heller ingen sikkerhet for at behovet for spesialisert kompetanse ved den enkelte tingrett dekkes, og kan heller ikke kompensere for de store og robuste fagmiljøer som dagens struktur ivaretar.

Heller ikke de andre forslagene til tiltak som løftes frem i høringsnotatet synes spesielt hensiktsmessige; *«mer fleksible regler for overføring av saker mellom domstoler, tilkalling av dommere fra andre tingretter eller en ordning med felles saksinntak»*. Det synes meningsløst å skulle gjeninnføre tidligere domstolstruktur når tiltakene som skal kompensere for svakheten ved tidligere struktur, samtidig utfordrer prinsippene som begrunner gjeninnføring av strukturen; *"nærhet til domstolen, at saker skal behandles av dommere med lokalkunnskap og den enkelte domstolleders selvstendighet og styring av ressursene"*.

Vi kan ikke se at det er tilstrekkelig utredet hvilke tiltak som skal iverksettes for å kompensere for utfordringene knyttet til effektivitet, fleksibilitet og sårbarhet som vil aktualisere seg ved gjeninnføring av tidligere struktur.

Tilgjengelige domstoler med nærhet til brukerne

Vi har merket oss at forslaget om gjeninnføring av tidligere domstolstruktur blant annet er begrunnet i at det vil gi tilgjengelige domstoler med nærhet til brukerne, og at dette vil bidra til å øke tilliten til domstolene.

Samtidig fremgår det at det ikke ble foretatt endringer i rettsstedene (tingrettenes lokasjoner) ved innføring av dagens struktur. Samtlige rettssteder ble opprettholdt og lokalisert på de samme steder som før domstolsreformen, og det ble forutsatt at aktiviteten skulle opprettholdes på alle rettsstedene. Hovedregelen om lokal behandling, at en sak skal behandles i den delen av rettskretsen der den geografisk hører hjemme, er forskriftsfestet.

Vi kan derfor ikke se at den alminnelige bruker av domstolsystemet vil oppleve tingretten som mer tilgjengelig dersom tidligere struktur gjeninnføres. Derimot mener vi det er fare for at den alminnelige bruker av domstolen vil oppleve tingretten som mindre tilgjengelig, dersom en gjeninnføring av tidligere domstolstruktur medfører redusert effektivitet i tingrettene.

Lokalpolitiske hensyn

Avslutningsvis vil vi knytte noen betraktninger til forslagets begrunnelse om at stedlig ledelse i form av flere lokale sorenskrivere, vil sikre bedre lokal forankring og bedre forståelse for lokale forhold, og at det på en bedre måte vil ivareta maktbalansen mellom domstolen og de øvrige statsmaktene.

Ved innføring av dagens struktur ble det forutsatt at domstollederen skulle ha tilstedeværelse på alle rettsstedene i rettskretsen, og at det i rettskretser med flere rettssteder kunne være hensiktsmessig med avdelingsledere. Etter vår vurdering kan dette gi grunnlag for ledelse som både er tilstedeværende og robust, og skulle tilsi at hensynet til lokal forankring og forståelse for lokale forhold er ivaretatt også ved dagens struktur. En robust ledelse gir etter vår forståelse et godt utgangspunkt for å ivareta maktbalansen mellom de tre statsmakter.

Etter vår oppfatning har dagens struktur hvor rettskretsene er organisert i store kollegiale enheter, også den klare fordel at ledelsen i rettskretsene har ansvar for enhetlig opplæring og faglig utvikling for et større antall beslutningstakere. Vi mener dette tilrettelegger for større grad av likebehandling ved tingrettens avgjørelser, enn ved en ordning hvor kompetanseutvikling finner sted innenfor små rettskretser og fagmiljø.

Forslaget om gjeninnføring av tidligere domstolstruktur er begrunnet i en bekymring for at domstolsreformen fra 2021 på sikt vil føre til en nedbygging av virksomheten ved mindre rettssteder og ha uheldige virkninger på lokalsamfunn.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet mener at rettssikkerhetsmessige hensyn som å sikre sterke fagmiljøer, faglig kompetente beslutningstakere og likebehandling som dagens struktur ivaretar, må veie tyngre enn distriktpolitiske hensyn og frykt for nedbygging av virksomheter i lokalsamfunn.

Med hilsen

Anders Henriksen (e.f.)
divisjonsdirektør

Charlotte Stokstad
avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet signatur.

Tenk miljø – velg digital postkasse fra e-Boks eller Digipost på www.norge.no